

BOLALARNING PSIXOFIZIK RIVOJLANISHINIG BUZILISHLARINI DEFFERENSIAL TASHXISLASH MUAMMOLARI MAYDONI .BOSHLANG'ICH SINIF YOSHIDAGI RIVOJLANISHIDA NUQSONI BO'LGAN BOLALARNING PSIXOFIZIK VA PEDAGOGIK O'RGANISH XUSUSIYATLARI

Axtamova Mukarram Asror qizi

Xotamova Nilufar Baxshillo qizi

Maxsus pedagogika:Logopediya yo'nalishi talabasi

Anatatsiya: Ushbu maqolada bolalardagi nuqsonlarni erta tashxislashning umumiy muammolari va ularning yechimlari to'g'risida amaliy yechim berilgan ilk yoshdagi rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning nuqsoni tibbiypedagogik –psixologik komissiya tomonidan aniqlanadi va nuqsonning turiga mos ravishda tegishli muassasaga yuboriladi. Bugungi kunda bolalarni tashxislashda uchraydigan asosiy muammolardan biri –tashxislashda qo'llaniladigan metodologik asoslarning kamligi hisoblanadi.kamchiliklar bevosita mutaxassislar tomonidan o'rganiladi.bunda asosan mutaxassislarning hamkorlikda ish tutishi nuqsonni bartaraf etishda asosiy tamoyil hisoblanadi

Kalit so'zlar: Nuqson,tibbiy-pedagogik-psixologik kamissiya faoliyati va tarkibi, defferensial tashxislash tamoyillari,tashxislash turlari,vigotskiy talimoti,aqli zaif bolalarning o'ziga xos xususiyatlar

Kirish

Kirish.Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar (rivojlanishida psixik jismoniy kamchilikka ega, rivojlanishdan orqada qolish, rivojlanishida muammoga ega, alohida yordamga muhtoj) - sensor organlarning, markaziy nerv sistemasi yoki harakat-tayanch a'zolarining orttirilgan yoki tug'ma organik jarohatlanishi natijasida psixik funksiyalarining rivojlanishida kamchiliklarga ega bo'lgan bolalar kiradi. Ba'zi hollarda rivojlanishdagi kamchiliklar markaziy nerv sistemasi yoki analizatorlardagi nuqsonlar bilan bog'liq bo'lmasdan, mikroijtimoiy muhit sabablari natijasida kelib chiqadi. Bularga oiladagi tarbiya salbiy shakllari, ijtimoiy va hissiy deprivatsiyani kiritishimiz mumkin.G.Ya.Troshin me'yorida va anomal rivojlanishning umumiy qonuniyatlari xaqidagi fikmi ilgari surgan, buni esa ko'pgina tadqiqotchilarning (TA.Vlasova, J.I.Shif, V.I.Lubovskiy) keyingi ishlarida ham ko'rishimiz mumkin. L.S.Vigotskiy me'yorida va anomal rivojlanishning umumiy qonuniyatlarini izohlab, ular uchun psixik rivojlanishning ijtmioiy xarakterdaligi umumiydir: pedagogik ta'sir me'yorda ham shuningdek rivojlanishning buzilishida ham oliy psixik funksiyalarning shakllanish manbai hisoblanadi, deb ta'kidlagan. Ammo, me'yorida rivojlanayotgan bolalarda kuzatilmaydigan, lekin rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarda uchraydigan bir qator qonuniyatlar ham ajratiladi. T. A.Vlasova, V.I.Lubovskiy ishlarida anomal rivojlanuvchilarning umumiy qonuniyatlari bir tizimga keltirilgan.L.S.Vigotskiy nuqsonlarni tuzilishini sistemaliligi haqidagi fikrlari unga anomal rivojlanishni ikki guruhga ajratish imkonini beigan. Bu kasallikning

biologik xarakteriga ko'ra kelib chiqadigan birlamchi nuqson, bolaning ijtimoiy rivojlanishida, uning atrof-olam o'zaro munosabatlarida yuzaga keladigan ikkilamchi nuqsondir. Anomal rivojlanish birlamchi nuqsonning kelib chiqish vaqti va uni ifodalanishining qay darajada og'irligi bilan aniqlanadi. Ikkilamchi nuqsonlarning shakllanish mexanizmi turli xil bo'lishi mumkin, ammo unda doimo ijtimoiy omillar muhim rol o'ynaydi. Ko'ruv, eshituv organlarining yoki bosh miyaning u yoki bu tuzilmalaridagi jarohatlar natijasida kelib chiqadigan nuqsonlar xarakteri, chuqurligi bo'yicha turli toifadagi rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarda turlicha bo'ladi. Biroq ushbu holatlarning umumiy tomoni shundaki, ularning barchasi bolani keyingi rivojlanishiga o'zta'sirini ko'rsatib boradi. Psixodiagnostik va psixologo-pedagogik kooreksion ta'simining ob'ekti bo'lib asosan ikkilamchi nuqsonlar xisoblanadi. Bir qancha etakchi mutaxassislarining ishlaridako'rsatilishicha, bolalardagi birlamchi nuqsonlar aqliy qobiliyatning buzilishiga, umumiy va mayda motorikadagi kamchiliklarga, atrof-muhit bilan o'zaro aloqada bo'lishdagi qiyinchiliklarga, kommunikativ muloqot vositalarini o'zgarishiga, so'zlashuv nutqining etarlicha bo'lmasligiga, atrof-muhitni idrok etishni qiyinlashishiga, ijtimoiy tajribani kambag'allashuviga olib kelishi mumkin ekan. Nuqsonlarning o'zaro ta'siri ijtimoiy muhit bilan ijtimoiy moslashuvda qiyinchililar tug'dirishini L.S. Vigotskiy ham ta'kidlagan. Anomal rivojlanishning yana bir qonuniyatlaridan biri-nutqiy faoliyatning buzilishidir, bu so'zlashuvni bivosita ifodalay olmasligida namoyon bo'ladi. Ma'lumotlarni qabul qilish va qayta ishlay olmaslik, muloqotdagi qiyinchiliklar, materiallarni eslab qola olmaslik rivojlanishning fikrlash, umumlashtirish va farqlash kabilamishakllanishida to'sqinlik qiladi. Ushbu tasavur va nutqdagi kamchiliklarning barchasi atrof-muhitni idrok etish, tasavvuridagi bilimlarini saqlash kabilarning shakllanishi ushbu muammoli bolalarda doimo etarlicha emasdir. Biroq rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarning muhitga moslashtirish va o'qitish qiyinchiliklaridan iborat o'ziga xos xususiyatlari bilan birgalikda, ijobiy qonuniyatlar ham mavjud. Ulardan biri L.S. Vigotskiy tomonidan rivojlanishning yaqin zonasi ko'rinishida nuqsonli bolalarda psixikasini shakllantirishning potensial imkoniyatlar sifatida mavjudligi qayd etilgan. Yana bir konuniyat V.L. Lubovskiy tomonidan bolalar harakatlarini so'z orqali boshqarishni o'rganish davomida ifoda qilingan. U nutq ishtirokisiz yoki qisman so'z bilan ifodalovchi yangi shartli bog'liqliklarni ishlab chiqish imkoniyatini ko'rsatgan.

Hozirgi kunda turli xil maxsus ta'lim muassasalari mavjud. Bolalar puxta saralash natijasida qabul qilinishi mo'ljalangan va 0 'zbekiston respublikasi xalq ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan maxsus ta'lim dasturlarini amalga oshiradigan maxsus ta'lim muassasalar bilan bir qatorda turli reabilitatsiya markazlari, rivojlantirish markazlari, aralash guruhlar va h.q.lar ochilgan. Shuningdek, umuta'lim maktabgacha ta'lim muassasalarida, umumta'lim maktablarda psixik va jismoniy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni uchratish mumkin. Ushbu nuqsonlarning ko'rinishi turlicha bo'lishi mumkin. Son jihatdan yirik bo'lgan guruhni harakatlanish, sensor yoki intellektual sohalarida nuqsonlari aniq ifodalanmagan: eshitishda, ko'rishda, fazoviy-idroq tassavurlarida, harakattayanch apparatida, fonematik idrokida nuqsoni bo'lgan, hissiy-irodaviy buzilishli, nutqiy rivojlanishida kamchiliklarga ega, xulq buzilishlariga ega, psixik rivojlanishi orqada qolgan, somatik sust bolalar tashkil etadi. Yaqqol ifodalangan psixik yoki jismoniy rivojlanishdagi nuqsonlar maktabgacha yoshda aniqlansa, engil nuqsonlar uzoq vaqt mobaynida e'tiborsiz qoladi. Rivojlanishdagi nuqsonlarni tashxis qilish uch bosqichni o'z ichiga oladi. Birinchi bosqich - skrining nomini olgan. Ushbu bosqichda bola rivojlanishidagi orqada qolish, psixik jismoniy kamchiliklari aniqlanadi, lekin ularning xarakteri va chuqurligi belgilash murakkab bo'ladi. Ikkinchi bosqich — rivojlanishdagi nuqsonlarni differensial tashxis qilish. Ushbu bosqichning maqsadi rivojlanish nuqsonini turini (xil, toifasini) aniqlash. Uning natijalariga ko'ra bolaning imkoniyat va xususiyatlarini hisobga olgan holda, ularning ta'lim olishlari uchun ta'lim muassasasini turi va dasturi, optimal pedagogik yo'llanmasi aniqlanadi. Psixologo-tibbiy-pedagogik komissiyaning faoliyati differensial diagnostikada etakchi rolni egallaydi.

Uchinchi bosqich — fenomenologik. Uning maqsadi — bolaning individual xususiyatlari, ya'ni tafakkur faoliyatining xarakteristikasi, hissiy-iroda doirasi, ishchanlik qobiliyati, shaxsi o'rganilib u bilan ishlash bo'yicha korreksion rivojlantiruvchi individual shartsharoitni

tashkillashtirishdir. Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan psixologo-pedagogik diagnostikani samarali amalga oshirish uchun "Rivojlanishdagi nuqson" tushunchasiga alohida e'tibor qaratish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat yengilmas kuch. - T.: "Ma'naviyat" nashriyoti. 2010-y
2. J.G'. Yo'ldoshev, M.K. Shirinov, F.I. Ochilov. Pedagogik diagnostika T, TDPU. 2014.
3. F.Umarova, A.Ubbiyeva, F.Gaibnazarova, N.Jo'rayev "O'quvchi shaxsini rivojlantirishgayo'naltirilgan ta'lim. "Umumta'lim maktablari o'qituvchilari uchun o'quv modullari. 2-modul, 2-nashr. T., "Bekinmachoq-plyus". 2013. 18-b.
4. J.Hasanboyev, X.A.To'raqulov, I.SH. Alqarov, N.O'.Usmonov. Pedagogika. T., "Noshir", 2011. 399-b.
5. Nechayev M.P., Smirnova I.E. Guruh tarbiyachisining diagnostik usullari: uslubiy qo'llanma.
6. Stepanov P.V. Maktabgacha ta'limdagi o'quv jarayonining diagnostikasi va monitoringi.
7. "Maktabgacha ta'lim direktori", "Pedagogik diagnostika", "Maktabgacha ta'limdagi ma'muriy ish amaliyoti" va boshqa davriy nashrlar. Federasiyasi Ta'lim va fan vazirligi. M.: Ta'lim, 2010 yil.
8. Xasanboeva O.U. va boshq. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T.: Ilmziyo. 2012
9. Sodiqova Sh.A. Maktabgacha ta'lim pedagogika. T.: Tafakkur bo'stoni 2013
10. N.Qayumova. Maktabgacha ta'lim pedagogika. T.: TDPU 2013